

6. Закон України від 02.12.2012 № N 5463-17 «Про Національну програму інформатизації» URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.11.2021).
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень, В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
8. Морзе Н., Базелюк О., Воротникова І., Дементієвська Н., Захар О., Нанаєва Т., Пасічник О., Чернікова Л. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проект). *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. Спецвип. С. 1–53. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=oeemu_2019_spetsvip (дата звернення: 05.11.2021).
9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczija.pdf> (дата звернення 04.11.2021).
10. Структура ІКТ-компетентності учителів. Рекомендації ЮНЕСКО. 2011. URL: <https://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214694.pdf> (дата звернення: 04.11.2021).

*Ашихміна Наталія,
доцент кафедри диригентсько-хорової підготовки,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Одеса*

САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Постановка проблеми. Актуальність проблеми самоосвіти вчителя музичного мистецтва пояснюється підвищенням вимог до його професійної діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства, зокрема через необхідність неперервного розвитку вмінь орієнтуватися у стрімко зростаючому потоці інформації.

Самоосвіта вчителя музичного мистецтва, як і будь-якого іншого педагога, починається ще під час здобуття професійної освіти. Вона містить одразу декілька аспектів розвитку його особистості, зокрема, це: вдосконалення методик викладання, розширення художньо-освітнього кругозору, розвиток музичного смаку, вивчення сучасних та класичних напрямів у музиці, активізація педагогічного пошуку, оволодіння інформаційно-організаційними вміннями тощо. Кожний із цих векторів підвищує професійну компетентність вчителя музичного мистецтва, сприяє становленню фахових компетенцій і безперервному навчанню впродовж усього життя.

Сучасне розуміння професійної самоосвіти висвітлене в працях К. Абульханової-Славської, Г. Балла, М. Боришевського, Б. Братусь, Г. Костюка, С. Рубінштейна, В. Слободчикова, Н. Чепелевої та ін. і ґрунтується на тезі про необхідність усвідомлення своєї особистості як суб'єкта ініціативної власної активності. В цьому контексті функцію провідних характеристик сутності особистості виконують такі поняття, як ініціативність, творчість, відповідальність, самодетермінація, саморефлексія (самопізнання, саморозуміння, самоусвідомлення), самопроекування тощо.

У дослідженні І. Бочан самоосвітній процес розцінюється як безперервний і нескінченний, не обмежений інституціонально заданими межами, сприятливий для виникнення рефлексивної діяльності [1, с. 308]. На думку М. Ржецького, самоосвіта в широкому значенні є процесом створення особистістю власного образу [3, с. 35].

Відомими вченими (Л. Арчажниковою, Ж. Кармазіною, О. Олексюк, О. Рудницькою, Т. Рейзенкінд та ін.) розглянуто самоосвіту вчителів музичного мистецтва в якості основи педагогічної культури і як компонент педагогічної майстерності, психолого-педагогічної грамотності та наукової ерудиції щодо знання закономірностей мистецтва.

О. Хлебнікова підкреслює, що самоосвітня діяльність пов'язана з формуванням свідомого ставлення до музичної самоосвіти (усвідомлення самоосвіти як необхідного компонента професійно-творчої діяльності; розуміння ролі та функцій знань у професійному самовдосконаленні; підвищення рівня творчого потенціалу), а також з оволодінням практичними вміннями та навичками самоосвітньої роботи [4].

Дослідники стверджують, що самоосвітні вміння педагога-музиканта поступово розвиваються на основі критичного мислення, діалогічності музичного сприйняття, формування художньо-педагогічного досвіду, а також самостійності суджень та оцінок у процесі сприйняття явищ мистецтва. Відповідно, без оволодіння самоосвітніми вміннями вчитель музичного мистецтва не зможе досягти вершин педагогічної майстерності.

Виклад основного матеріалу. Зовнішніми джерелами і рушійними силами самоосвіти вчителів музичного мистецтва є вимоги до професійного «портрету» компетентного фахівця. Внутрішніми – природні якості активності, саморуку, рефлексивності, потреби самовираження та самоствердження педагогів, що характеризуються ціннісними орієнтаціями та професійними прагненнями.

Самоосвіту вчителів музичного мистецтва можна розглядати як адаптацію до функціонування в швидкозмінному професійно-педагогічному середовищі, і як процес безперервної взаємодії з ним, що сприяє вдосконаленню професійної компетентності. Головним чинником в організації самоосвітньої діяльності вчені вважають самосвідомість – усвідомлення педагогами власних особистісних якостей як об'єкта змін. Самосвідомість має три складові: пізнавальну (самопізнання), емоційно-оцінну (самоставлення) і дійово-вольову (саморегуляція). В цих аспектах емоційної та вольової сфер фахівців самоосвіту можна розглядати як адаптацію вчителів музичного мистецтва до сучасного професійно-педагогічного середовища, котре нині перебуває в стані трансформації та модернізації.

Для того, щоб увійти до такого професійного середовища, педагогам слід поставити за мету змінити себе з професійних позицій (самовимоги), знати, яким чином можна цього досягти, мотивувати себе до реалізації змін тощо. Логіку розвитку самоосвітніх умінь педагогів можна репрезентувати такими компонентами: професійне художньо-педагогічне середовище → вимога → «Я» є → «Я» буду → образ дій. Якщо самоконтроль демонструє, що результат дій задовільний, то достатньо виконавської частини діяльності – оперування в професійній галузі. Якщо він не задовільний, то необхідним стає орієнтування. Розпочинається рефлексивний процес самодіагностики (самоаналіз) з метою з'ясування правильності обраних засобів дій (їх процесуальної моделі, основи). Якщо дії обрано правильно, то процес удосконалення професійної компетентності супроводжується закріпленням позитивного результату. Якщо ж неправильно, то засоби змінюються, прогнозується можливий новий результат професійної діяльності, приймається рішення подальших дій та коригується вихідна модель-образ професійного саморозвитку.

Сучасні вимоги до професійної компетентності вчителя формують нове бачення такого психологічного феномену, як професійний саморозвиток. На думку В. Загвязинського, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, професійний саморозвиток – це свідома діяльність людини, спрямована на повну реалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її майбутня професія; розвиток у себе особистісних, професійно важливих якостей, загальних (інтелект) і спеціальних (професійних) творчих здібностей.

Зазначимо, що основою професійного саморозвитку, як результату самоосвіти, вчителя музичного мистецтва є особистісні зміни, спрямовані на становлення творчої індивідуальності педагога та вдосконалення його професійної компетентності. Саморозвиток, на нашу думку, – прагнення вчителя до виявлення, усвідомлення і вдосконалення своїх особистісних якостей, основою якого є вільний вибір. При цьому розвиток розглядається як вибір і освоєння педагогом певних інновацій. Кожна ситуація вибору зумовлює виникнення безлічі варіантів рішення, опосередкованих певним орієнтаційним полем, у якому відповідальність за дії несе безпосередньо компетентний фахівець. Засобами професійного саморозвитку є самовиховання, самоосвіта й самовдосконалення в поєднанні з практичною професійною діяльністю вчителя музичного мистецтва.

На думку А. Карпова і Т. Юрової, активізація саморозвитку та самоосвіти вчителя музичного мистецтва тісно пов'язана з розвитком здібності до рефлексії (розуміння й усвідомлення особистістю власне себе через самопізнання та з'ясування того, як інші сприймають і розуміють її індивідуальні особливості) [2; 5].

У професійній діяльності рефлексія є показником суб'єктності, що дає змогу вчителям музичного мистецтва регулювати власну активність, впливати на систему норм і стандартів професійно-педагогічного середовища, керувати самоосвітньою і практичною діяльністю. Вона сприяє розвитку вмінь визначати межі відомого і невідомого з метою отримання потрібної професійної інформації, зіставляти знання про власні можливості й можливі перетворення в предметному колі та самому собі відповідно до вимог професійної діяльності.

На нашу думку, рефлексія є одним із механізмів мислення, наявність якого в учителів музичного мистецтва зумовлює такі процеси: вибір, усвідомлення, прийняття завдань професійної

діяльності через зіставлення досягнутих результатів із попередньо наміченими завданнями; співвіднесення поточних завдань з існуючими професійними потребами; мотивацію професійної діяльності; оцінку та коригування досягнутих результатів щодо розвитку професійної компетентності; вирішення професійних завдань і проблем через аналіз та узагальнення результатів у професійній галузі, а також сучасних умов і вимог до професійної компетентності вчителя музичного мистецтва.

Висновки. Отже, актуалізація проблеми самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва є важливою, оскільки самоосвіта є засобом пізнання й розвитку інтелектуальних і професійних можливостей педагогів, вона наголошує на їх педагогічному потенціалі і сприяє вдосконаленню фахової компетентності відповідно до сучасних вимог суспільства. Оскільки механізмами самоосвітньої діяльності є професійний саморозвиток і рефлексія, однією з перспективних наукових розвідок заявленої проблеми є вивчення питання розвитку рефлексивних умінь педагогів, позаяк унаслідок рефлексії об'єктивних факторів процесу професійного розвитку фахівці мають змогу ефективно залучатися до визначення основ професійно-ціннісних потреб та орієнтацій, а також до проектування власних траєкторій вдосконалення професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Бочан І. О. Впровадження самостійної, індивідуальної роботи студентів як важливого чинника формування особистісно-орієнтованої системи навчання. *Нові технології навчання*. 2003. Вип.34. С.307–311.
2. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика её диагностики. *Психологический журнал*. 2003. № 5. С. 45–57.
3. Ржецкий Н. Н. Лекции по педагогике : фундаментальные основы. Киев : ДАН, 2001. 40 с.
4. Хлебнікова О. В. Методика формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ : Інститут підвищення кваліфікації працівників культури, 1998. 20 с.
5. Юрова Т. В. Модель рефлексивного саморозвиття на основі інтонаційно-смыслового восприятия музики. *Искусство и образование*. 2007. № 6. С. 37–47.

Базуріна Тетяна,

консультант,

комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»

Глухівської міської ради Сумської області,

м. Глухів

ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ПРИХОВАНОВОГО УПРАВЛІННЯ» В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Корінні зміни в сучасному суспільстві вимагають освоєння нових моделей управління, долучення до світового досвіду й культури менеджменту. У цьому випадку, насамперед, мова йде про соціальну сферу, тому що управління завжди пов'язане з людьми й здійснюється на основі суспільних закономірностей. Саме люди за допомогою відповідних організаційних норм, прийомів, стимулів та ін. керують суспільними відносинами, поведінкою та діяльністю. Тут і суб'єктом, і об'єктом управління виступає людина у всій сукупності її намірів, людина активна, цілеспрямована, зі своїми потребами, інтересами, цілями та волею. Ефективність же управління обумовлюється тим, хто і як керує.

В умовах вирішення нових завдань, що стоять сьогодні перед освітою і пов'язаних з визнанням вільного, цілісного розвитку особистості, виникає потреба в новому змісті та формах педагогічного менеджменту на всіх його рівнях. Аналіз педагогічної діяльності вчителів початкових класів показує, що більшість із них у взаємодії з дітьми або керують відкрито у формі безпосередньої вимоги, заохочення або покарання, або маніпулюють дітьми, протиставляючи їх один одному, нав'язуючи їм свої емоції, підводять до однозначної думки тощо.

Розвиток освітньої ситуації та педагогічної реальності передбачає ускладнення управління. Вчителів важливо опанувати способами управління, які враховували б усю складність і неоднозначність різноманітних явищ, що існують «усередині» педагогічного процесу. Таке гнучке, ненав'язливе, «внутрішнє приховане» управління, яке налагодити набагато складніше, ніж жорстке й однозначне, особливо необхідним є в початкових класах, коли учні особливо чутливі до впливу дорослого, коли в них ще тільки починає розвиватися рефлексивна свідомість, а їхні здібності до